UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND IZVOARELE DREPTULUI EUROPEAN

Andrei SMOCHINĂ, doctor habilitat, profesor universitar
Doranda MĂRĂCINEANU, doctorandă ULIM

The continental evolution, starting from the end of World War II, towards a „Great", unified, Europe, was concretized in the creation and development — through the accession of other States — of the European Union. This process involved many political, social and economic transformations and, objectively, generated legal changes as well. Apart from the modification of the national legislations of the Member States, for the purposes of their continuous harmonisation with the requirements of the Community documents, a new law appeared, that is, Community law, which was named, subsequently, the European law. The sources of the European law are represented, first and foremost, by the treaties establishing the European Union, by amending treaties, treaties of accession to the European Union, as well as by elements of law founded on treaties. Another sources of the Union law is the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union, the international law and, last but not least, the general principles of law, these last ones helping the Court to answer in those situations in which the provisions of the treaties or of the secondary legislation are unclear or elliptical.

Evoluția continentală începand de la sfârșitul celui de al doilea razboi mondial, către o Europă „Mare", unită, s-a concretizat în formarea și dezvoltarea prin aderare a altor state, a Uniunii europene. Acest proces a implicat numeroase transformări politice, sociale, economice și în mod obiectiv a generat și transformări de ordin juridic. Dincolo de modificarea legislatiilor naționale ale statelor membre, în scopul armonizării continue a acestora la cerințele actelor comunitare, a apărut un nou drept, dreptul comunitar, care ulterior a fost denumit dreptul european. Izvoarele dreptului european sunt reprezentate in primul rând de tratatele de instituire a Uniunii europene, de cele modificatoare, de tratatele de aderare a statelor la Uniune, precum și de elemente ale dreptului fondate pe tratate. Tot ca izvor al dreptului Uniunii figurează și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii europene, dreptul intenațional și nu în ultimul rând principiile generale ale dreptului, acestea doua din urmă ajutând Curtea să răspundă în acele situații în care prevederile Tratatelor sau ale legislației secundare sunt neclare sau eliptice.
Hotarârile Curții de Justiție a Uniunii europene se bucură de atributul obligativității ergaomnes, ridicând astfel predecentul judiciar, specific sistemului de drept anglo-saxon, la rang de izvor de drept și în sistemul de drept romano-germanic. Acest fenomen nu face decât să confirme faptul că dreptul este viu, se adaptează realităților socio-economice, iar marile familii de drept își împrumută reciproc caracterele specifice.

Numeroase personalităţi ale lumii secolului al XX-lea au susţinut ideea unei Uniuni europene. De pildă, Victor Hugo arăta că „numai unitatea va deveni scutul in faţa tuturor furtunilor care, altfel, ar putea pustii una din cele mai vechi civilizaţii ale lumii". [1]

Congresul de la Viena din anul 1926 a însemnat un punct de plecare în formarea unei uniuni europene, chiar daca iniţial viza numai ideea unei monede unice şi a unei uniuni vamale.

„Declaraţia Schuman de la 9 mai 1950 a fost o propunere a ministrului francez de externe din acea perioadă, Robert Schuman, de a crea o nouă formă de organizare a statelor Europei, o Comunitate supranaţională. În urma experienţei celor două războaie mondiale, Franţa a recunoscut că unele valori cum ar fi justiţia nu pot fi definite doar în contextul aparatului fiecărui stat. Era nevoie de mult mai mult decât de o comunitate la nivel tehnic de control al industriilor carboniferă şi siderurgică a Franţei, Germaniei de Vest şi a altor ţări sub egida unei Înalte Autorităţi. Ea a dus la reorganizarea paşnică a Europei postbelice. Propunerea a dus mai întâi la crearea Comunităţii Europene a Cărbunelui şi a Oţelului, dar pe termen lung a fost precursoarea tuturor celorlalte Comunităţi Economice Europene şi a ceea ce este astăzi Uniunea Europeană. Evenimentul este sărbătorit anual ca Ziua Europei, iar Schuman este considerat a fi unul din părinţii fondatori ai Uniunii Europene"[2]

Însă abia în anul 1946 Marea Britanie susţine propunerea de constituire a statelor unite ale Europei. Astfel, după parcurgerea tratativelor pe cale diplomatică între Marea Britanie, Franţa, Danemarca, Olanda, Luxemburg, Belgia, Italia, Irlanda, Suedia şi Norevegia, s-a constituit Consiliul Europei, la data de 5 mai 1949. Totodată, s-a adoptat Convenţia Europeană a drepturilor Omului -la data de 4 noiembrie 1950, s-a adoptat Tratatul stabilind Comunitatea Eurpeana a Carbunelui şi Otelului, la data de 18 aprilie 1951, Tratatul stabilind Comunitatea Economică Europeană la 25 martie 1957 şi Tratatul privind instituirea Comunităţii Europene a Energiei atomice, la aceeaşi dată. Fără a dezvolta acest subiect, dorim să precizăm că pe parcursul timpului, ţările din centrul şi estul Europei şi-au manifestat interesul de a se integra acestei Uniuni, însă procesul de integrare a impus o serie de etape de parcurs, cu condiţionări specifice reciproce. Dacă iniţial aceasta a prespus dobândirea de „asociat „la Uninea Europeană, a doua etapa a însemnat integrarea la această Uniune.

O Europă unită a impus în mod obiectiv crearea unor structuri proprii. Dacă iniţial acestea au fost de natură economică, potrivit scopului pentru care această Uniune a fost înfiinţată, ulterior s-a impus şi apariţia unor reglementări de natură politică şi militară.

Tratatul de la Maastricht, semnat la data de 7 februarie 1992 şi intrat în vigoare la data de 1 noiembrie 1993, aşa cum a arătat şi profesorul Dumitru Mazilu[3], a pus

1 Victor Hugo,citat de Dumitru Mazilu, Integrare europeană. Drept comunitar şi instituţii europene. Curs, ediţia a IV-a. Editura Lumina Lex Bucureşti 2006, p. 24 (614p).

2 https://. ro. wikipedia. org, vizitat 28. 07. 2015

3 Dumitru Mazilu, Integrare europeană. Drept comunitar şi instituţii europene. Curs, ediţia a IV-a. Editura Lumina Lex Bucureşti 2006,p. 50 (614p).

bazele Uniunii Europene(consacrând juridic instituirea Uniunii Europene) și este format din Tratatul de Uniune Europeană și Tratatul Comunității Europene.

Ulterior, la data de 18 iunie 1997 s-a încheiat Tratatul de la Amsterdam, prin care s-au adus modificări Tratatului de la Maastricht, în domeniul procedurii legislative. Profesorul Dumiru Mazilu[4] este de părere că acest Tratat reprezintă „un pas hotărâtor în direcția dezvoltării dreptului comunitar, nu numai la nivelul principiilor, ci, mai ales la nivelul izvoarelor, precum și, mai cu seamă, la nivelul legiferării ".

Tratatul de la Lisabona, semnat de statele membre ale Uniunii Europene la data de 13 decembrie 2007, a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009 și a impus o serie de modificări Tratatului de Instituire a Comunității Economice Europene, devenit astfel Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene. Totodată, prin Tratatul de la Lisabona s-a instituit o personalitate juridică consolidată pentru Uniunea Europeana, întrucât până la acest moment numai Comunitatea Europeana se bucura de acest atribut. Nu în ultimul rând, prin acest Tratat Carta Drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene a dobândit aceeași forță juridical,întocmai Tatatelor.

Dincolo de aceste aspecte, procesul de integrare europeana reprezintă un fenomen extrem de complex, care se manifestă atat în plan economic, cât și în plan juridic.

Comunitatea europeană are ca scop crearea unei uniuni economice, vamale și monetare, realizarea unei politici comerciale și economice comune, precum și obținerea liberei circulații a serviciilor, a forței de muncă și a capitalurilor.

Pentru a obține aceste deziderate, a apărut în mod obiectiv dreptul european, denumit inițial drept comunitar.

Asa cum susținea Daniel Mihail Șandru[5,] „dreptul integrării europene reglementează relații complexe, dintre state, precum și dintre cetățenii acestora și instituțiile constituite, pentru a promova pe întreaga Piața Comună o dezvoltare armonioasă, echilibrată și durabilă a activităților economice".

Numeroși teoreticieni s-au aplecat în lucrările lor asupra definițiilor pe care le putem oferi dreptului european. Denumit inițial drept comunitar, acesta a fost definit ca[6] fiind „ansamblul normelor juridice prin care se consacră structurile, rolul și funcțiile instituțiilor europene, precum și raporturile acestora cu instituțiile naționale în îndeplinirea obiectivelor de progres și dezvoltare ale popoarelor Continentului ".

Alți autori[7] susțin că „dreptul comunitar reprezintă ansamblul de norme juridice care impun statelor membre reguli de urmat în vederea realizării obiectivelor pe care Comunitățile europene le au de îndeplinit. Aceste norme sunt cuprinse în tratate sau sunt emise de instituții, obiectul lor fiind Comunitățile și exercitarea competențelor lor. Ca atare, dreptul comunitar este un drept supranațional care în toate situațiile are intâietate față de dreptul național al fiecărei țări membre".

---

4 Dumitru Mazilu, op cit,p. 51

5 Daniel Mihail Șandru. Drept comunitar. Integrare Europeană. Impactul asupra schimburilor comerciale europene și mondiale. Editura Universitară București. 2007, p. 256 (272 p).

6 Dumitru Mazilu. op. cit.,p56

7 Irina Moroianu-Zlătesu, Radu C Demetescu. Drept instituțional European,Editura Olimp, București, 1999, p 139(339 p).

Această din urmă definiție anticipează unul din principiile fundamentale ale dreptului european, acela al aplicării directe, al efectului direct al normei comunitare.

Noțiunea de izvor de drept, în teoria generala a dreptului, cunoaște două accepțiuni. Într-o prima accepțiune, sintagma izvor de drept, privită latto sensu, desemnează maniera în care dreptul este transpus și este adus la cunostința destinatarilor săi. Stricto sensu, noțiunea presupune forma de exprimare a dreptului.

De-a lungul timpului, doctrina a propus numeroase definiții și clasificări ale acestei noțiuni. Astfel, profesorul universitar doctor Costică Voicu[8] definea izvoarele dreptului ca fiind „forme concrete de exprimare a normelor juridice care acționeaza în cadrul unui sistem de drept în diferite etape ale evoluției sale". Daca teoria generală a dreptului propune în unanimitate în această categorie a izvoarelor de drept obiceiul juridic (cutuma), precedentul judiciar și practica judiciară, actul normativ, contractul normativ și doctrina-toate acestea cu titlu de izvoare formale, în dreptul european lucrurile nu sunt identice.

Izvoarele dreptului european reprezintă „modalități specifice prin care regulile de conduită considerate necesare îin structurile europene devin norme de drept prin acordul de voință al statelor membre". [9]

În sens material, termenul desemnează factorii de configurare a dreptului, respectiv factorul social și factorul economic la nivel european, prezent și comun în fiecare stat membru al Uniunii.

În sens formal, această noțiune presupune modalitatea concretă în care regulile europene sunt materializate și aduse la cunostința publică.

Doctina juridică propune și alte clasificări ale izvoarelor dreptului european. Astfel, se distinge noțiunea de izvor originar și izvor derivat sau izvor primar și izvor secundar. Totodată se susține și clasificarea acestora în izvoare scrise (cele aparținând dreptului primar și derivat) și respectiv în izvoare nescrise (cutuma, jurisprudența Curșii de Justișie a Uniunii europene și principiile generale ale dreptului European).

Izvoarele primare sau originare ale dreptului comunitar (legislație primară) sunt reprezentate de către Tratatele Uniunii europene, Tratate pe care statele membre le-au încheiat și despre care am făcut vorbire mai sus (Tratatele constitutive de la Paris și Roma care au pus bazele Uniunii Europene, tratatele de modificare a Uniunii europene, tratatele de aderare a statelor la Uniune, protocoalele anexate la Tratatele de funțtionare și la cele de aderare). Bucurându-se de calificarea de izvor primar, tratatele europene au prioritate față de orice alte reglementări europene, inclusiv în raport cu alte tratate încheiate de statele membre anterior aderării la Uniunea europeana. Această aplicabilitate prioritară exclude totodată și posibilitatea statelor membre de a încheia acorduri între ele sau cu terțe state (nemembre ale Uniunii) prin care să deroge de la normele tratatelor europene.

---

8 Costică Voicu. Teoria generală a dreptului. Curs Universitar. Editura Universul juridic,București 2006. p 145 (382 p)

9 Dumitru Mazilu,op. cit, p69

Izvoarele secundare sau derivate ale dreptului comunitar reprezintă cea de a doua categorie de izvoare, categorie care include „actele adoptate de instituțiile comunitare în scopul aplicării prevederilor Tratatelor adoptate de către statele membre: regulamente, directive, decizii, avize și recomandări".[10]

Normele edictate de aceste izvoare derivate ale dreptului european, sub sancțiunea nulității, trebuie să fie în concordanță atât cu cele stipulate de tratatele europene, cât și cu principiile dreptului european.

Aceste izvoare secundare reprezintă elemente ale dreptului european fondat pe tratatele Uniunii.

La rândul lor, izvoarele derivate ale dreptului european cuprind acte unilaterale și acte convenționale. Actele unilaterale sunt atât cele care sunt expres stipulate în dispozițiile art 288 TFUE(ex art. 249 TCE) și anume : regulamente, directive, decizii, recomandări și avize, cât și cele care nu sunt prevazute în tratatele Uniunii, fiind reprezentate de cărțile albe, cărțile verzi, recomandările.

Actele convenționale sunt reprezentate de acordurile internaționale pe care statele membre le încheie sau de acele acorduri încheiate între Uniunea europeana,pe e o parte și o altă țară nemembră sau o organizație tetra.

Potrivit dispozițiilor art. 288 TFUE (ex art. 249 TCE), „Pentru exercitarea competențelor Uniunii, instituțiile adoptă regulamente, directive, decizii, recomandări și avize. Regulamentul are aplicabilitate generală. Acesta este obligatoriu în toate elementele sale și se aplică direct în fiecare stat membru. Directiva este obligatorie pentru fiecare stat membru destinatar cu privire la rezultatul care trebuie atins, lăsând autorităților naționale competența în ceea ce privește forma și mijloacele. Decizia este obligatorie în toate elementele sale. În cazul în care se indică destinatarii, decizia este obligatorie numai pentru aceștia. Recomandările și avizele nu sunt obligatorii".

Regulamentul, ca izvor scris și secundar (derivat) al dreptului european, reprezintă un act normativ adoptat de instituțiile europene,respectiv de Consiliu și Parlamentul european sau de ăatre Comisie, fiind edictat cu aplicabilitate directă generală și obligatorie în toate statele membre ale Uniunii. Astfel, regulamentul se bucură de efect direct atât vertical- ceea ce conferă posibilitatea persoanelor fizice sau juridice de a invoca prevederile acestuia în fața instanțelor naționale sau europene, cât și de efect orizontal-aspect care implică dreptul de a fi invocat în raport cu alte persoane fizice. Așadar, regulamentul este opozabil ergaomnes, bucurându-se de forța obligatorie în toate statele membre, fără a fi necesară transpunerea dispozițiilor sale în legislațiile naționale. Principiul efectului direct al drepului European este unul din principiile fundamentale ale dreptului european. Acest principiu a fost consacrat de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene; astfel, în Hotararea Curții din data de 5 februarie 1963,Van Gend en Loos c. Administratie der Belastingen,26/62,Recueil, Curtea a arătat că: „art 12 din Tratatul de instituire a Comunității Economice Eu-

10 Marin Voicu. Introducere in dreptul European. Editura Universul juridic. București 2007. p38 (240 p).

ropene produce efecte directe și dă naștere pentru justitiabili la drepturi individuale pe care organele jurisdictionale de drept intern trebuie să le protejeze“[11].

Directiva reprezintă un alt izvor al dreptului European, facând parte din categoria celor scrise, derivate și obligatorii, fiind adoptată de catre Consiliul și Parlamentul european sau de către Comisie, în scopul realizării uniformizării legislațiilor naționale ale statelor membre. Aceasta se bucură de caracter general,având ca destinatar unul sau mai multe state membre concret indicate,sau chiar tuturor statelor membre. Însă directiva nu este direct aplicabilă,asadar nu se bucură de efect direct ca în cazul regulamentului și aceasta întrucât impune statelor membre destinatare o obligație de rezultat, în sensul transpunerii acesteia în legislația sa națională, într-un anumit termen, expres stipulat de aceasta. Statele destinatare au libertatea de a transpune directiva în maniera proprie, cu obligația însă de a nu încălca prevederile directivei pe care doresc să o transpuna. În aceste condiții, directiva, odată transpusă în legislația națională, nu se va aplica direct, ci va avea aplicabilitate textul de lege intern.

Cu toate acestea, în situația în care statul membru destinatar al directive nu a transpus-o în legislația națională, ori transpunerea acesteia s-a realizat incomplet sau cu încălcarea termenului de transpunere, o persoana privată poate invoca respectiva directivă în fața instanței naționale, aspect care reprezintă o excepție de la interdicția directivei de a avea efect direct orizontal.

Decizia este un alt izvor de drept european, având caracter scris și obligatoriu, însă numai în raport de destinatarul sau destinatarii individuali, neavând asadar aplicabilitate generala. Destinatarii săi pot fi state sau particulari.

Avizele,recomandarile, propunerile Comisiei adresate Consiliului, declarațiile de intenție, fac de asemenea parte din categoria izvoarelor scrise, specifice de drept european, însă nu au caracter obligatoriu, ci facultativ, ceea ce nu impliăa aplicabilitatea lor în legislațiile naționale ale statelor membre.

În afară de aceste două categorii de izvoare ale dreptului european, se susține și existența unei a treia categorii[12], respectiv izvoarele legislației complementare, categorie în cadrul căreia sunt incluse elemente ale dreptului european care nu sunt prevazute in Tratate și anume: jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, dreptul internațional și principiile generale ale dreptului.

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene reprezintă în dreptul european un important izvor de drept. Este știut faptul că în sistemul de drept romano-germanic jurisprudența nu reprezintă un izvor de drept, cu micile excepții general acceptate. Înăa specificul și unicitatea dreptului Uniunii a impus ca hotărârile date de Curte să se ridice la nivelul de izvor de drept. Acest lucru a fost determinat de o serie de factori obiectivi. Astfel, reglementările generale din tratate, în domeniile supuse reglementării europene, fie nu au fost detaliate, fie au fost neclare.

---

11 Hotărârea Curții de Justitie a Uniunii Europene din 5 februarie 1963- curia. europa. eu/jcms/jcms, vizitat la 30. 07. 2015

12 eur-lex.europa.eu, vizitat la 27. 07. 2015 și la 29. 07. 2015

În aceste condiții, instanțele naționale din statele membre, pe lângă obstacolul specificității dreptului național, s-au văzut în imposibilitatea de a face o aplicare corecta a dispozițiilor europene. În scopul atingerii deziderateloor Uniunii și sub acest aspect jurisdicțional, prin dispozițiile art. 267 (ex 234 TCE) TFUE s-a instituit procedura intrebării preliminare. Astfel, art. 267 TFUE prevede că „Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la interpretarea tratatelor, validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile,organele,oficiile sau agențiile Uniunii. În cazul în care o asemenea chestiune se invocă în fața unei instanțe dintr-un stat membru, aceasta instanță poate, în cazul în care apreciază că o decizie în această privință îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre, să ceara Curții să se pronunțe cu privire la această chestiune. În cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe naționale ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern, această instanță este obligată să sesizeze Curtea".

Sistemul european urmărește unificarea și uniformizarea sistemelor de drept ale statelor membre, în domeniile reglementate de Tratatele UE. Unificarea și uniformizarea implica o interpretare similară a normelor și dispozițiilor legislației europene, de către toate instanțele naționale ale statelor membre. Așadar, instanța națională, sesizată cu o cauză pendinte, în care este aplicabilă o normă europeană, are posibilitatea de a se adresa Curții de Justiție a Uniunii Europene cu o întrebare preliminară, prin care solicită interpretarea acelei sau acelor dispoziții care îi sunt neclare. Obiectul întrebării preliminare adresate de către judecătorul național al statului membru (care este un judecător de drept comun al dreptului european), îl poate constitui nu numai interpretarea normei comunitare,ci și legalitatea sau validitatea acelei norme, precum și modul de aplicare, de interpretare a textului respectiv.

Fără a intra în detalii cu privire la aceasta procedură a întrebării preliminare, amintim faptul că doar instanța națională a cărei hotărâre este definitivă are obligația și nu facultatea de a sesiza Curtea pe această cale, cu excepția situației în care norma comunitară este foarte clară, nelăsând loc de dubii, sau dispoziția respectivă a mai făcut obiectul interpretării Curții.

Hotărârea dată de Curte, date fiind obiectivele Uniunii, este obligatorie nu numai pentru instanța care a sesizat Curtea, ci pentru toate statele membre, tocmai pentru a se asigura o aplicare unitară a dreptului de către toate statele membre ale Uniunii. Deosebit de important ni se pare faptul că la deliberarea și pronunțarea hotărârii, Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu cunoaște instituția opiniei separate, hotărârea pronunțându-se în unanimitate, aspect care întărește rolul Curții de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor europene, nelăsând loc de dubii.

De altfel, profesorul univ. dr. Marin Voicu arăta că: „fiecare aplicare a dreptului necesită interpretare, care inseamnă ca, într-un fel sau altul, regulile sunt perfecționate și suplimentate. Interpretarea dreptului ar urma sa fie cu atât mai necesară cu cât legea este mai generală și lacunele mai prezente".[13]

13 Marin Voicu, op. cit, p. 47

În acest context, interpretarea dată de Cute dispoziţiilor europene este nu numai necesară, ci se impune pentru realizarea obiectivelor Uniunii.

Numeroşi teoreticieni au susţinut teza potrivit căreia jurisprudenţa Curţii de Justiţie a Uniunii europene reprezintă un adevărat şi important izvor de drept. Citându-l pe Louis Cartou[14], profesorul Marin Voicu arăta că :" jurisprudenţa Curţii este un izvor esenţial de drept întrucât în numeroase probleme Curtea de Justiţie completează şi precizează dispoziţiile Tratatului, concomitent cu asigurarea respectării lor".

Profesorii universitari doctori Ion P. Filipescu şi Augustin Fuerea[15] susţineau aceeaşi idee, subliniind „aptitudinea Curţii de a crea drepul".

Şi profesorul universitar doctor Nicolae Popa[16] conferă calitate de izvor de drept jurisprudenţei europene, arătând că acest caracter „se datoreaza poziţiei ocupate de Curte de asigurare a respectului dreptului comunitar,faptului că doar Curtea dă interpretare cu caracter autentic, fapt ce constituie premisa asigurării omogenităţii şi coerenţei sistemului şi construcţia aquis-ului comunitar".

Profesorul universitar Andrei Smochină, doctor habilitat în ştiinţe juridice, invedera că[17] „o influenţă pronunţată a practicii judiciare a început să contribuie la dezvoltarea unor instituţii de drept,chiar şi în statele sistemului continental de drept, în care precedentul judiciar pe parcursul istoriei nu era recunocut drept izvor de drept", susţinând apoi concluzia conform căreia „un loc deosebit în influenţa asupra dezvoltării dreptului îi revine precedentului judiciar referitor la interpretarea legilor ".

În acord cu această opine suntem şi noi, observand, aşa cum s-a aratat mai sus, că rolul Curţii de Justiţie a Uniunii Europene este tocmai acela de a interpreta dispoziţiile comunitare, iar hotărârile astfel pronunţate sunt obligatorii ergaomnes.

Dacă în sistemele naţionale de drept specifice familiei de drept romano-germanice,judecatorul nu „face legea", ci doar o interpreteaza şi apoi o aplică la o speţă dată, în cazul dreptului european Curtea de Justiţie este cea care o interpretează,însă cu putere obligatorie ex tunc şi ergaomnes, aspect care reprezintă o noutate pentru sistemul continental de drept, dar şi o întrepătrundere cu sistemul de drept anglo-saxon.

Principiile generale de drept european constituie un alt izvor de drept, facând paret din categoria izvoarelor nescrise, alături de cutuma şi jurisprudenţa Curţii.

Asa cum arăta şi profesorul Marin Voicu[18], „principiile generale ale dreptului comunitar au fost iniţiate şi formulate în hotărârile Curţii de Justiţie de la Luxemburg şi apoi introduse în Tratatul Comunităţii Europene sau în tratatele modificatoare,fiind,

14 Marin Voicu, op. cit, p. 47

15 I. P. Filipescu, A. Fuerea. Drept instituţional comunitar european. Editura Actami Bucureşti, 1994, p. 31 (239 p).

16 Nicolae Popa. Teoria generala a dreptului. Curs universitar,Ediţia 3. Editura C. H. Beck. Bucureşti 2008. p166 (248 p)

17 Andrei Smochină. Istoria universală a Statului şi Dreptului. Ediţia a 3-a., Chişinău. Tipografia Centrală, 2013, p. 534 (552 p.)

18 Marin Voicu. op. cit.,p 20

în sfârşit consacrate,ca atare, în Constituţia Uniunii Europene semnată la Roma, la 29.X.2004".

Principiul aplicabilităţii directe a dreptului European, principiul priorităţii acestuia, principiul nediscriminării, principiul libertăţii de asociere, principiul subsidiarităţii şi al proportionalităţii, principiul respectării drepturior fundamentale ale omului reprezintă reguli esenţiale care guverneaza întreaga legislaţie europeană, reguli de la care niciun stat membru nu poate deroga.

Dincolo de aşteptările economice, politice şi sociale ale statelor membre şi ale Uniunii în general, apreciem că în contextul reglementărilor comune în domeniile avute în vedere de legislaţia europeană, fiecare stat membru trebuie sa îşi păstreze tradiţia şi personalitatea, inclusiv sub aspect juridic. Chiar dacă legislaţia europeană este direct aplicabilă în situaţiile şi cazurile pe care le-am analizat mai sus, cultura şi istoria unui popor nu pot fi ignorate şi trebuie să se regăsească măcar în parte, în dreptul său naţional. Nu putem însă nega tendinţele care se manifestă în Europa şi chiar în lume, pe toate palierele vieţii şi în mod obiectiv acestea se fac simţite şi în sistemele juridice naţionale sau în marile familii de drept, contribuind la progresul omenirii.